

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Euro-atlanti törésvonal a politikusok email használatában

Szerző: Major Stella

Témavezető: Merkovity Norbert, PhD (Megbízott előadó)

Tartalom

1	Bevezetés	3
2	A kutatás alapkérdései, kiindulópontjai	5
3	A felmérés módszertana	8
4	Beszédes számok: a kutatás eredményei	10
4.1	Az „email-térkép” igazodik a régiók határához	13
4.2	Törésvonal a politikai ideológiák mentén is megfigyelhető az email használatban	14
4.3	Nem az internet penetráció nagyságától függ a válaszok gyakorisága	15
4.4	Az idősebb generációk idegenkednek az emailtől.....	17
4.5	A bulvár jobban szóra bírja a magyar képviselőket.....	19
5	Következtetések: euro-atlanti különbségek	23
6	Felhasznált irodalom	27

1 Bevezetés

Ma már szinte elvárás egy jelenleg megválasztott politikussal szemben, hogy a hagyományos kommunikációs csatornákon túl elérhető legyen az interneten keresztül is. A saját honlapokon és blogokon túl, amelyek hatalmas potenciált képviselnek a politikai kommunikáció szempontjából (Hyun, 2012), napjainkban már a közösségi média színterein, a Facebookon és a Twitteren is van profilja a képviselők többségének (az már egy másik kérdés, hogy milyen gyakran frissítik ezeket az oldalakat). A lehetőség azonban adott, hogy ezeken keresztül akár a politikus, akár a választópolgár hallassa a hangját, és közöttük párbeszéd alakulhasson ki.

Utz (2009) szerint, nagy előnye a közösségi oldalakon létrehozott személyes vagy félhivatalos profiloknak, hogy az ott közzétett információk szélesebb rétegekhez jutnak el, ugyanis ezeket az oldalakat a netezők többsége napi rendszerességgel nézi, míg a párthonlapokat csak azok keresik fel, akik elszánt követői egy-egy képviselőcsoportnak. Mancini (1999) azt hangsúlyozza, ez a fajta globális változás újfajta politikai professzionalizmust hoz magával, és még nagyobb hatalmat jelent a képviselők kezében, mint amivel eddig rendelkeztek. Mások a választópolgárok erősödését vélik kiteljesedni. A digitális médián keresztül az egyének szerveződési lehetőségei megsokszorozódnak (Bennett, 2012).

A web 2.0, vagyis az online közösségek megjelenésével csökkent a jelentősége a 90-es években még nagy népszerűségnek örvendő párthonlapok elemzéseinek (Merkovity, 2011). Ezek a honlapok csupán az egyirányú kommunikáció online megtestesítői voltak, amelyeket az adott politikai oldal, vagy képviselő egy ugyanolyan, a nyomtatott sajtóhoz, a rádióhoz, vagy a tévéhez hasonló, egyszerű kommunikációs csatornaként használt. Gibson és szerkesztőtársai (2004) arról írnak, hogy a 90-es évek második felében a politikai oldal szereplői is felismerték a technika fejlődésével és az új információs és kommunikációs technológiák (IKT-k) megjelenésével járó előnyöket, és nyitottak a világ felé. Ennek köszönhetően pedig ma már egy egyszerű választópolgár is „személyes” interakcióba kerülhet a politikussal, miközben a nappalijában ücsörög.

A civil hangok ilyen jellegű felerősödése a szemünk láttára változtatta meg a politikai kommunikációt, és generál aktivitást, interaktivitást olyan időszakban is, amikor nincs kampány és választás, vagyis a hétköznapi világban. Gondoljunk csak bele, hogy ma már nem kell megvárunk a következő választást, hogy kifejezzük véleményünket a képviselők

által végzett munkával kapcsolatban. A számítógép elé ülve csupán pár kattintással elérhetjük őket az interneten keresztül. Alku (2011) tanulmányában elsősorban a hagyományos médiumokra – nyomtatott sajtó, rádió és televízió – koncentrál, hangsúlyozza, hogy az interaktivitás ilyen jellegű lehetősége a technikai fejlődés eredménye.

Balogh (2011) szerint, a közösségi web használata során a választópolgárként meghatározható magánszemélyek és a politikai erők közeledése figyelhető meg. A politikus könnyebben érheti el pozitívabb megítélését a választópolgárnál (Mancini, 1999; Utz, 2009). A kérdés már csak az, ez a közeledés valódi interakciót jelent-e, ha a választópolgár keresi fel a képviselőt.

Az emberek szeretnek választ kapni a kérdéseikre, nincs ez másként akkor sem, ha politikus és választópolgár között jön létre a párbeszéd. Dolgozatomban e két főszereplő közötti interakció során a képviselők reakciójának gyakoriságát kívánom bemutatni az internethez kötődő kapcsolattartási forma, az email segítségével. Arra keresem a választ, a politikusok reagálnak-e egy emailben feltett kérdésre. Az új IKT-k megjelenésével, és mára abszolút hétköznapivá válásával a politikai kommunikáció-kutatásokban változás figyelhető meg, ugyanis az elmúlt évekre visszatekintve egyre több kutató koncentrál a politikai rendszer és választópolgárok csoportja közötti kapcsolatra (Boulianne, 2009; Chambers, 2009; Dryzek, 2002; Merkovity et al., 2012).

Az IKT-k által uralt jelenben olyan médiumot kerestem, amely az interaktivitás élményét képes nyújtani a felhasználó számára, ugyanakkor olcsó és hatékony kommunikációs eszköz is, azaz nagy valószínűséggel egy átlagos választópolgár is rendelkezik vele. Ez a médium az email lett. Ahhoz, hogy interaktív médiumról beszélhessünk, Kioussis (2002) szerint annak a következő tulajdonságokat kell magán hordoznia: egyrészt biztosítani kell a kétirányú kommunikáció lehetőségét, ahol az adó és a vevő szerepe felcserélődhet, másrészt a kommunikáció gyorsaságának a valós időhöz kell hasonlítani, harmadrészt pedig függőséget kell, hogy tartalmazzon, amit az interakcióban résztvevőkön kívül, egy harmadik fél (adott esetben a szolgáltató) tart a kézben. Ezeket a követelményeket figyelembe véve az email nem sorolható egyértelműen az interaktív médiumok közé, hiszen nem biztos, hogy az elektronikus levélre azonnal érkezik válasz, előfordulhat, hogy csak napok vagy hetek múlva érkezik reakció. Ugyanakkor az email magában hordozza az interaktivitás lehetőségét.

2 A kutatás alapkérdései, kiindulópontjai

A XXI. századi kapcsolattartás alapja az internet, az itt végbemenő kommunikáció mindennapos. Ez a változás a politika világát sem hagyta érintetlenül, ugyanis az információs és kommunikációs technológiák megjelenésével a politikai kommunikációban is változások következtek be (Merkovity, 2011). Elég csak azt végiggondolni, hogy ma már egyetlen párt sem létezhet webes felület nélkül, ahol a választópolgárok kapcsolatba tudnak lépni a politikusokkal. „*Aki nincs fenn a neten, az nem is létezik!*” – szól a fiatalok körében oly népszerű mondás. Valahogy így van ez azokkal a politikai pártokkal is, amelyeknek nincs internetes felülete.

Kutatásunk¹ során arra voltunk kíváncsiak, hogy különböző országok – Ausztrália, Észtország, Horvátország, Írország, Kanada, Lettország, Litvánia, Magyarország, Montenegró, Nagy-Britannia és Új-Zéland – politikusai, válaszolnak-e egy nemzetközi kutatócsoport emailben feltett kérdéseire, és ha igen, milyen arányban. Adódik a kérdés, a kapott eredményekből lehet-e következtetni az elektronikusan felkeresett képviselők válaszlási hajlandóságára az interneten keresztül?

Bevallottan kutatóként kerestük meg a politikusokat, egy olyan évben, amelyben nem volt választás. Hivatalos, parlamenti email címükre küldtünk levelet. Vagyis megfordítottuk a kommunikáció irányát, nem azt vizsgáltuk, hogy a politikusok milyen hatékonysággal érik utol a választópolgárokat az interneten, hanem azt, hogy milyen arányban reagálnak a honatyák a másik oldal – a hétköznapi emberek, jelen esetben egy nemzetközi egyetemi kutatócsoport tagjainak – megkeresésére.

A felmérést a kutatócsoport közösen végezte, az OTDK dolgozatot azonban egyedül jegyzem. A tanulmányban szereplő hipotéziseket a kutatás során kapott eredményekkel fogom alátámasztani, vagy éppen cáfolni.

A felmérés során három kontinens, tizenegy országának parlamentjét vizsgáltuk. Ha végigtekintünk a vizsgált országok eredményein, többféle válaszlási attitűdöt fedezhetünk fel, amelyet jelen tanulmányban „törésvonalnak” nevezek.² A különböző politikai

¹ A felmérést nemzetközi kutatócsoport készítette, amelynek vezetői: Merkovity Norbert, PhD (Szegedi Tudományegyetem) és Dr. Robert Imre, PhD (University of Newcastle). A kutatócsoport tagjai: Major Stella (Szegedi Tudományegyetem) és Vita Dreijere (Latvijas Universitāte).

² Dolgozatomban nem a klasszikus értelemben vett, Lipset-Rokkan-féle törésvonal terminológiát használom (Lipset, 1990). A törésvonalak kifejezést nem társadalmi konfliktusokként értem, hanem a vizsgált országok parlamentjének válaszlási hajlandóságában tapasztalt különbségek leírására használom.

hagyományokkal és kultúrával rendelkező országokból eltérő stílusban és intenzitással, vagyis nagyon különböző módon válaszoltak a megkeresett politikusok, ezért dolgozatomban külön kategóriába soroltam az észak-atlanti államokat (Írországot, Kanadát és Nagy-Britanniát), a közép-kelet-európai és a balkáni országokat (a balti államokat és Magyarországot, Horvátországot és Montenegrót), illetve földrajzi elhelyezkedésük miatt külön csoportosítottam Ausztráliát és Új-Zélandot.

Abból a felvetésből indultam ki, hogy (1) a nyugati liberális alapelveken nyugvó, demokratikus, parlamentáris rendszerek politikusai inkább a párbeszéd hívei, mint közép-kelet-európai és balkáni társaik, ezért Ausztrália, Kanada, Írország, Nagy-Britannia és Új-Zéland honatyáitól arányaiban több választ vártam, mint Észtország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Magyarország és Montenegró képviselőitől. Azaz, azt kívántam bizonyítani, hogy a válaszolási hajlandóság összefügg az adott ország politikai kultúrájával. Továbbá a politikus által vallott ideológia, valamint a pártszínezet is hatással lehet az eredményre.

Nem szabad megfeledkezni az egyes államok közötti különbségekről a kommunikációs technológiák fejlettségi szintje és elterjedtsége szempontjából sem. Vagyis, nem mindegy, hogy az adott országban a lakosság hány százaléka, és milyen rendszerességgel használja az új információs és kommunikációs eszközöket. Mivel emailben kerestük meg a politikusokat, ezért számomra az internet penetráció tekintetében relevánsak a differenciák. Az pedig valószínűsíthető, hogy minél elterjedtebb az internethasználat, annál nagyobb az itt végbemenő párbeszéd is. Véleményem szerint, (2) viszonylag magas (60% feletti) internet penetráció mellett várható, hogy több válasz érkezik az adott ország képviselőitől. Az Internet World Stats (IWS)³ 2011. év végi adatai szerint, Ausztrália rendelkezik a világon a hetedik legnagyobb internet penetrációval: lakosságának 89,8%-a használja rendszeresen az internetet. Új-Zélandon ez az arány 84,5%, amely a tizenkettedik helyre elég, Nagy-Britanniában 84,1%, amely a tizennegyedik pozíciót jelenti világviszonylatban. Kanada 81,6%-os eredményével a tizenkilencedik helyen áll. Észtország, alig lemaradva a nagyok mögött 77,5%-kal a huszonnyolcadik, Lettország pedig 69,9%-kal a negyvenkettedik. Írország a maga 66,8%-ával a negyvennyolcadik, míg Magyarország éppen belefér a top

³ A 2002 tavaszán alapított online nemzetközi piackutató vállalkozás a világ minden régiójában, összesen 233 országot vizsgálva állítja össze a nemzetközi internet-használati statisztikákat. Ezen kívül gyűjt adatokat az e-kereskedelemre, a Facebook használatra, a szélessávú internetre és penetrációs rátákra vonatkozóan, továbbá vizsgálja a világ népességének és távközlési piacainak egymáshoz viszonyított növekedési ütemét is. <http://www.internetworldstats.com/>

ötvenbe 65,3%-os eredményével. Litvániában 59,5%-os, Horvátországban 59,2%-os, Montenegróban pedig mindössze 49,6%-os az internet penetráció.

Általános feltételezés, hogy minél idősebb valaki, annál nagyobb a valószínűsége, hogy idegenkedik a számítástechnika mindennapi használatától. Azt vártam, hogy (3) a legfiatalabb parlamenttől érkezik a legtöbb válasz, míg a legkorosabb politikusoktól a legkevesebb. Ezért érdemes megvizsgálni a parlamentek átlagéletkorát. Eszerint, a litván képviselők összessége 52,91 átlagéletkorral a legidősebb. A nagy-britanniai parlament 51,89, az ausztrál 51,85, a montenegrói 51,62, a kanadai 51,05 éves. Valamivel fiatalabb, 50,85 éves az új-zélandi törvényhozás. Az ír parlament 50,21, a horvát 49,72, a magyar 49,24, az észt pedig 47,40 éves. A vizsgált országok közül a lett törvényhozás a legfiatalabb 46,06 éves átlagéletkorával.

Végül pedig összehasonlítottam a nemzetközi kutatás során kapott magyar eredményeket az „Interaktivitás-kutatás 2011” nevet viselő felméréssel, amely csak a Magyar Országgyűlés válaszolási hajlandóságát vizsgálta 2011 végén. Ez a kutatás tulajdonképpen a dolgozatomban tárgyalt nemzetközi, tizenegy ország parlamentjét vizsgáló felmérés pilotjaként definiálható. A részben más kutatócsoport⁴ által végzett hazai kutatás eredményeinek összevetését – többek között – azért tartottam lehetségesnek, mert mindkét alkalommal vizsgáltuk a Magyar Országgyűlés politikusait, továbbá időben egymáshoz közel készültek a vizsgálatok (alig fél év telt el közöttük). Ami ennél is fontosabb, a kutatás módszere és tárgya is megegyezik, azaz ebben az esetben is a képviselők email-es interaktivitása alkotta a központi kérdést.

A Magyar Országgyűlésből lassan kikerül azoknak a politikusoknak a generációja, akiknek számítógépes írástudása alacsony. Az internetszkeptikus képviselők egyre kisebb aránya pedig arra enged következtetni, hogy Kumin Ferenc 2003-ban végzett hasonló felméréséhez képest, amelynek során emailben kereste meg az akkori parlament tagjait, a végeredménynek 2011-ben magasabbnak kellene lennie (Merkovity et al., 2012: 85).

⁴ A felmérést az SZTE ÁJTK Nemzetközi Tanulmányok MA és Politikatudományok MA Információs hálózatok szerepe a politikai kommunikációban című kurzus keretében végeztük el csoporttársaimmal Merkovity Norbert vezetésével.

A kutatás során vizsgált parlamentek nagysága nagyon eltért egymástól,⁵ valamint csak azoknak a képviselőknek küldtünk elektronikus levelet, akik teljes egészében választott kamarában foglalnak helyet, nem kinevezéssel kerültek be a parlamentbe.⁶ Nem a válaszlevelek számát, hanem az adott törvényhozás nagyságához viszonyított arányát vettem figyelembe. A nagyon magas vagy alacsony képviselőszám azonban így is torzítja a kapott eredményeket. Mindez a vizsgált országok közül a legnagyobb (brit) és a legkisebb (montenegrói) törvényhozással szemléltethető: ahhoz, hogy 50%-os válaszolási hajlandóságot produkáljon a két parlament, a britek 650 képviselőjéből 325-nek, míg a montenegróiak 84 politikusából 42-nek kell billentyűzetet ragadnia. Vagyis a briteknek majdnem nyolcszor annyi levelet kell küldeniük ugyanazért a százalékos eredményért, mint balkáni társaiknak. Erre a veszélyre a módszertan kidolgozásakor oda kellett figyelni.

3 A felmérés módszertana

A korábban tárgyalt kérdések megválaszolására az összes politikusnak, az adott ország parlamenti honlapján feltüntetett, hivatalos email címére küldtünk levelet.⁷ A válaszok beérkezése után összesítettük az eredményeket. A következő módszertan szerint folytattuk kutatásunkat.

Első lépésként rákerestünk az adott ország parlamentjének honlapjára, és pártok szerint csoportosítottuk a politikusokat. Az adatgyűjtés nemcsak a hivatalos email címek kigyűjtéséből állt, minden képviselő nemét és születési évszámát is feltüntettük egy összesítésben a következő módon: név, email cím, párt, nem és születési év. Minderre azért

⁵ Nagy-Britanniába 650 elektronikus levelet; Magyarországra 386-ot; Kanadába 307-et; Ausztráliába 226-ot; Írországra 166-ot; Horvátországba: 151-et; Litvániába 139-et; Új-Zélandra 121-et; Észtországba, valamint Lettországra 100-at, míg Montenegróba 80 email küldtünk.

⁶ A célom az volt, hogy olyan képviselői testületeket vizsgáljak, ahol a képviselők mindegyike közvetlenül a választóktól nyeri el a mandátumát. Így fordult elő, hogy a kétkamarás ausztrál parlament alsó- és felsőháza alanya a kutatásnak, míg az ír, a kanadai és a brit parlamentből csak az alsóház tagjait vizsgáltuk. A többi vizsgált országot ez a probléma nem érinti, mivel törvényhozásuk egykamarás.

⁷ Ausztrália: <http://www.aph.gov.au/>; Észtország: <http://www.riigikogu.ee/>; Horvátország: <http://www.sabor.hr/>; Írorság: <http://www.oireachtas.ie/>; Kanada: <http://www.parl.gc.ca/>; Lettország: <http://www.saeima.lv/>; Litvánia: <http://www3.lrs.lt/>; Magyarország: <http://www.parlament.hu/>; Nagy-Britannia: <http://www.parliament.uk/> és Új-Zéland: <http://www.parliament.nz/en-NZ>. Kivételt képez Montenegró, ugyanis a balkáni ország politikusainak csak a montenegrói parlamenti portálon keresztül lehet emailt küldeni. http://www.skupstina.me/index.php?strana=poslanici&menu_id=4&mail_id=783

volt szükség, hogy a későbbi munkát, az adatfeldolgozást – amennyire csak lehet – átláthatóvá tegyük.

A levelek kiküldésénél mindig egy-egy országra koncentráltunk, de minden parlamentet 2012-ben – egy olyan évben, amikor nincs kampány és választási időszak – kérdeztünk meg, ugyanis nem akartuk befolyásolni a kutatás végeredményét. Felmérésünkhöz olyan államokat kerestünk, amelyek parlamentje hivatali idejének abban a ciklusában van, amikor még távoli a következő kampányidőszak és választás, így teremtettünk azonos feltételeket minden állam esetében.⁸

A további szűkítésre a kutatócsoport idegen nyelvi kompetenciája miatt volt szükség. Csatatunkban angol, magyar és lett anyanyelvűek a tagok, de egy-egy ember beszél észtül, horvátul, montenegrói nyelven és litvánul is, ez a magyarázata annak, miért a korábban ismertetett országok vettek részt a kutatásban. Ebből a szempontból alanyainkat önkényes módon választottuk ki. Mindemellett ügyeltünk arra, hogy földrajzi, kulturális és politikai múlt tekintetében is eltérőek legyenek a vizsgált államok, ugyanakkor kellő mértékben lefedjék az előző fejezetben említett régiókat.

A nem angol anyanyelvű országoknál két nyelven – az adott ország hivatalos nyelvén, valamint angolul is – megfogalmaztuk a levél szövegét. Erre azért volt szükség, hogy ne befolyásoljuk a válaszolási hajlandóságot, ha valamelyik képviselő esetleg nem használja biztonsággal az angol nyelvet.

Adódik a kérdés, miből gondoltuk, hogy a különböző országok parlamentjei külföldi megkeresésre válaszolni fognak. Valószínűsíthető, hogy az adott állam politikusa inkább válaszol a saját országából, sőt saját választóközrétéből érkező állampolgára megkeresésére. Mindezt úgy próbáltuk meg kivédeni, hogy bevallottan kutatóként írtunk a képviselőknek, vagyis felhívtuk a figyelmüket arra, hogy megfigyeljük őket, éreztettük velük, hogy ők vizsgálatunk alanyai (lásd erről: Kumin, 2003). A másik aggodalomra okot adó kérdés, hogy nem befolyásoltuk-e saját országaink képviselőinek válaszolási hajlandóságát. Ezért minden levelet „külföldiként” írtunk alá: a magyaroknak küldött emaileket ausztrál, a letteknek és az ausztráloknak szólót magyar kutató írta alá.

Az elektronikus leveleket két, általunk létrehozott gmailes emailfiókból küldtük ki (interactivity.research@gmail.com és interactivity.research12@gmail.com), majd a válaszleveleket két hétig vártuk. A válaszok fogadásának idejét igyekeztünk reális módon

⁸ A 2012-es elnökválasztás miatt nem képezte alanyát a kutatásnak az Amerikai Egyesült Államok. Az észak-atlanti régiót ugyanakkor kellő mértékben lefedti Kanada, Nagy-Britannia és Írország.

megállapítani, figyelembe véve többféle „késleltető tényezőt”. Például, hogy a politikai közélet személyiségei valószínűleg több emailt kapnak, mint egy átlagos felhasználó, valamint ezek a levelek átmehetnek bizonyos szűrőkön – személyi asszisztens, titkárnő stb. – ezért időbe telhet, amíg a képviselő személyesen is találkozik velük. A kéthetes határidő ellenére elenyésző számú esetben előfordult, hogy a politikusok kicsúsztak az általunk felállított időintervallumból. A késve érkezett emaileket nem tartottam relevánsnak a kutatás szempontjából. Tovább árnyalja azonban a képet, hogy a későn érkező leveleket általában nem a képviselő, hanem annak egyik munkatársa küldte.

A levél megfogalmazásánál kényesen ügyeltünk arra, hogy mindössze pár sorban foglaljuk össze, kik vagyunk, – kiemeltük, hogy kutatóként írtunk – és miért kerestük fel őket emailben, továbbá mire vagyunk kíváncsiak. A rövid, lényegretörő stílusra és formára azért volt szükség, mert abból az alapvetően pesszimista felfogásból indultunk ki, hogy a hosszabb leveleket inkább félreteszik a képviselők, mintsem válaszoljanak rájuk. Az általunk feltett kérdések ideológiailag semlegesek, ugyanakkor a politika világába tartoznak. Hétköznapi, mégis vitaindító témára törekedtünk, olyanra, amely egyaránt megszólaltatja az összes politikai oldalt: *„Mit kellene tenni azért, véleménye szerint, hogy csökkenjen a dohányzók száma az Ön választókerületében vagy térségében? Fontos kérdés ez az Ön politikai döntéshozatalában?”* Tudatosan választottunk olyan kérdéseket, amelyek nem személyes, magánéleti dologra kérdeznek rá, mert nem akartuk, hogy a megkeresett politikusok elzárkózzanak a választól.

4 Beszédes számok: a kutatás eredményei

A következőkben a felmérés során kapott eredményekkel alátámasztva megválaszolom a korábban ismertetett kutatási kérdéseket. A felmérés alatt tizenegy ország összes képviselőjének küldtünk emailt, a 2426 elektronikus levélre 107 tényleges válasz érkezett,⁹ ez 4,43%-os válaszolási hajlandóságot mutat. Mivel eltérő nagyságúak a vizsgált parlamentek, ezért nem a beérkezett válaszlevelek számát, hanem az adott törvényhozás

⁹ Tényleges válaszoknak azokat a leveleket tekintem, amelyben a képviselő, vagy az általa megbízott személy (személyi asszisztens, titkárnő, stb.) az általunk feltett kérdésekre válaszolt, vagy kijelentette, hogy nem kíván nyilatkozni a témában. Az ígéretekkel és azokkal a levelekkel, amelyekben postai levelezőcímünkre ígértek választ, a későbbiekben foglalkozom. A határidőn túli leveleket nem tekintem relevánsnak a kutatás szempontjából.

létszámához viszonyított arányát célszerű megvizsgálni, így kevésbé torzulnak az eredmények, amelyeket táblázat is szemléltet.

Elsőként földrajzi megosztottság szerint vizsgáltam meg a kapott eredményeket. A kutatásba bevont országokat négy nagyobb régióba soroltam. Az Észak-atlanti térség Írországot, Kanadát és Nagy-Britanniát tartalmazza. A Közép-Kelet-Európa régióba vontam a balti államokat – Észtországot, Lettországot és Litvániát –, illetve Magyarországot. A balkáni térséget Horvátország és Montenegró alkotja. És habár Ausztrália és Új-Zéland történelme számos ponton kapcsolódik a Brit Birodalomhoz, földrajzi elhelyezkedésük miatt külön kategóriaként vizsgáltam őket.

1. táblázat: Válaszolási hajlandóság a parlamentek nagyságához viszonyítva

	Az adott ország parlamentjének nagysága	Válaszlevelek száma	Válaszolási hajlandóság a parlamentek nagyságához viszonyítva
Írország	166	10	6,02%
Kanada	307	9	2,93%
Nagy-Britannia	(650) 648 ¹⁰	17	2,62%
Észtország	100	10	10%
Lettország	(100) 99	8	8,08%
Litvánia	139	8	5,76%
Magyarország	386	20	5,18%
Montenegró	80	1	1,25%
Horvátország	(151) 150	4	2,67%
Ausztrália	226	8	3,54%
Új-Zéland	(121) 115	12	10,43%
Összesen	(2426) 2416	107	4,43%

Az eredményekből kiderül, az észak-atlanti országok képviselőinek válaszolási hajlandósága – annak ellenére, hogy régóta parlamentáris rendszerrel rendelkeznek – alacsony: Írországbán a képviselők 6,02%-a, Kanadában 2,93%-a, míg Nagy-Britanniában 2,62%-a válaszolt megkeresésünkre. Az összesítés alapján a régióban a brit törvényhozás a legpasszívabb, ha elektronikus párbeszédre van szó.

¹⁰ A zárójelben lévő szám az adott parlamentben helyet foglaló képviselők számát jelenti, míg a mögötte lévő adat arra vonatkozik, hány képviselő kapta meg a levelünket. Előfordult, hogy már nem élő email cím volt feltüntetve a képviselő adatlapján, és „visszajött” az emailünk. Velük nem számoltunk a továbbiakban.

Hasonlóan alacsony ez a szám Ausztráliában is, ahol a politikusok 3,54%-a reagált érdemben. A sort csak Új-Zéland bontja meg, ahol a válaszolási hajlandóság 10,43%-os eredményt hozott, elnyerve ezzel – a vizsgált országok között – a legaktívabb parlament címet.

A közép-kelet-európai országokkal szemben alacsonyabb szintre helyeztem a mércét, tőlük kevesebb választ vártam, abból kiindulva, hogy a jóval fiatalabb demokráciákban nincs akkora hagyománya a párbeszédnek politikus és választópolgár között. Az eredmények azonban cáfolták elgondolásomat. Főként a balti államokban jelentős a válaszolási hajlandóság: Észtországban 10%, Lettországbán 8,08%, Litvániában kicsit alacsonyabb – inkább a magyar eredményekhez közeli – 5,76%-os. Magyarország a térség sereghajtója 5,18%-os eredményével.

A balkáni régióból vizsgált Horvátország 2,68%-ot produkált, míg Montenegróban 1,25%-os válaszolási hajlandóság született.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a kapott eredmények mögött különböző mértékben elfoglalt politikusok húzódnak. Joggal feltételezhető, minél elfoglaltabb egy képviselő, annál kevésbé valószínű, hogy reagál az ilyen jellegű – jelen esetben egy nemzetközi kutatócsoport email-es – megkeresésekre. Ezzel magyarázható, hogy a vizsgált országok miniszterelnökei jellemzően nem küldtek válaszlevelet. Kivételt képez ez alól Ausztrália és Új-Zéland.¹¹ Ezt a tendenciát támasztja alá a régióként számolt átlag is: a balkáni területeken 1,96%-os, az Észak-atlanti régió országaiban 3,86%-os, míg Ausztrália és Új-Zéland esetében 6,99%-os, valamint a közép-kelet-európai térségben 7,26%-os átlagban reagáltak a képviselők az elektronikus megkeresésre.

Érdemes azonban tovább vizsgálni ezeket a számokat. A tényleges válaszokat összemérni az ígéretekkel és azokkal a levelekkel, amelyekben postai levelezőcímünkre ígérték részletes tájékoztatást a kérdésekkel kapcsolatban. Illetve nemcsak régióként, hanem ideológia szerint is összehasonlítani az eredményeket.

¹¹ A további országspecifikus befolyásoló tényezőket a következő, *Az „email-térkép” igazodik a régiók határához* című fejezetben tárgyalom.

4.1 Az „email-térkép” igazodik a régiók határához

Még élesebb és pontosabb képet kaphatunk, ha nemcsak a tényleges válaszok alapján vizsgáljuk meg a régiókat, és az azokat alkotó országokat. Email-es megkeresésünkre ugyanis nemcsak konkrét válaszok érkeztek.

Kaptunk ígéretet tartalmazó elektronikus levelet¹² és olyan emailt is, amelyben a kutatócsoport postai levelezőcímeire volt kíváncsi az adott képviselő. Ezek arányát az alábbi táblázat szemlélteti. Az összegzésből már első ránézésre is jól kivehető, hogy a különböző régiók közötti – az előző fejezetben felvázolt – törésvonalak még inkább hangsúlyosabbá váltak.

2. táblázat: A tényleges válaszok, az ígéret és a postai levelezőcímet kérő emailek parlamentekhez viszonyított aránya

	Tényleges válasz (%)	Ígéret (%)	Postai címet kérő email a későbbi válaszhoz (%)
Írország	6,02	4,82	0
Kanada	2,93	2,93	1,95
Nagy-Britannia	2,62	32,92	0,15
Észtország	10	0	0
Lettország	8,08	0	0
Litvánia	5,76	0	0
Magyarország	5,18	0	0
Horvátország	2,68	1,33	0
Montenegró	1,25	0	0
Ausztrália	3,54	10,17	3,54
Új-Zéland	10,43	10,43	0

Az észak-atlanti régiót alkotó államokban az ígéretet tartalmazó levelek aránya jellemzően jóval meghaladja a tényleges válaszokét, kivétel ez alól Írország. A legnagyobb különbséget a brit politikusok produkálták 32,92%-os eredménnyel. Az alacsony tényleges válasz és a magas ígéret arány annak tudható be, hogy Nagy-Britanniában a parlamenti gyakorlat megtiltja, hogy a képviselő egy másik politikus választókerületébe tartozó ügygel

¹² Ígéretnek azokat az emaileket nevezem, amelyek automata válaszok, illetve amelyekben a politikus vagy a személyi segítője arra tett ígéretet, hogy egy későbbi időpontban részletesen megválaszolja a küldött kérdéseket. Az ígéret ellenére ezt jellemzően a későbbiekben nem tartották be (a határidő lejártát követően sem).

foglalkozzon.¹³ Nagy-Britanniából ezért postai levelezőcímünket és irányítószámunkat kérő emailek is érkeztek, hogy a képviselők beazonosíthassák, honnan kerestük fel őket, habár ez a levelünkből egyértelműen kiderülhetett.

Ausztrália és Új-Zéland az észak-atlanti régióval mutat rokonságot: ebben a térségben is magas az ígéretek aránya, illetve az ausztrál politikusok is rákérdeztek postai címünkre. A közép-kelet-európai államokat tömörítő térség esetében – kivétel nélkül – hiányzik az ígéretet és a postai levelezőcímet igénylő válaszlevél. Ebből a térségből vagy tényleges választ kaptunk, vagy válaszreakció nélkül maradt érdeklődésünk. Nagyon hasonló a helyzet a balkáni országok esetében is, a horvát képviselők mindössze 1,33%-a, míg a montenegróiak nem éltek ígérettel.

Habár korábban kijelentettem, hogy a későn érkező leveleket nem tekintem relevánsak a kutatás szempontjából, mégis feltűnő jelenség, hogy az ilyen típusú levelek nagy része ugyanabból a térségből érkezett, ahonnan a legkevesebb tényleges válasz és a legtöbb ígéret jött, illetve ahonnan a legtöbb postai levelezőcímet kérték tőlünk. Új-Zélandról a politikusok 2,61%-a, Lettországból 2%-a, Ausztráliából 1,33%-a, Írországból 1,2%-a, Magyarországról 0,52%-a, Kanadából 0,33%-a, míg az Egyesült Királyságból 0,15%-a késett el.

4.2 Törésvonal a politikai ideológiák mentén is megfigyelhető az email használatban

A modern politikai gondolkodást többé-kevésbé koherens eszmerendszerek uralják, amelyek gyakorlati-politikai jelentőséggel bírnak, írja Bayer József (2000). Az ideológiák a társadalmi modernizáció termékei. A demokratizálódással párhuzamosan pedig a közügyek nyilvános megtárgyalása egyre inkább a racionális ideológiák keretében folyik. A vizsgált országokban történelmileg a liberalizmus, a konzervativizmus, a szocializmus és a nacionalizmus vált a legmeghatározóbb politikai integráló erővé. De újabban egyre inkább divatosabbá válik a zöld, környezetvédő ideológia is.

Bayer (2000) szerint, az egyes izmusok integráló és orientáló hatásukat azáltal érik el, hogy értelmezik a történelmet, valamint elemzik a jelent, továbbá képet alkotnak a jövőről. Mindezek alapján pedig az egyes ideológiák alá tömörülő pártok és azok politikusai gyakorlati útmutatást adhatnak a mindennapi cselekvéshez. Mivel a különböző ideológiák

¹³ Erre a gyakorlatban működő tiltásra George Hollingbery brit képviselő hívta fel a figyelmünket a kutatás során.

eltérő módon viszonyulnak ugyanahhoz a kérdéshez, érdemesnek tűnik megvizsgálni ilyen megvilágításban is a válaszok megoszlását.

A táblázat első oszlopát a különböző pártcsaládok töltik meg, ahol a vizsgált országok összes politikai csoportosulását a saját honlapjukon jelzett politikai-ideológiai irányvonaluk alapján soroltam kategóriába. A második oszlopban a válaszok¹⁴ száma, míg a harmadikban a válaszok aránya látható.

3. táblázat: A válaszok százalékos megoszlása pártideológiák szerint

	Válaszok gyakorisága	Százalékos érték
Konzervatívok	163	44,54%
Szociáldemokraták	118	32,24%
Liberálisok	40	10,93%
Kereszténydemokraták	17	4,64%
Zöldek	10	2,73%
Regionális, etnikai pártok	8	2,18%
Nacionalisták	6	1,64%
Baloldali populisták	2	0,55%
Centristák	2	0,55%
Összes	366	100%

Az összevetésből kiderül, hogy régiótól és országtól függetlenül a konzervatív politikusok voltak a legaktívabbak, ők a beérkezett válaszlevelek közel felét, 44,54%-át küldték. Gyakran ragadtak billentyűzetet a szociáldemokrata képviselők is, 32,24%-ot teljesítve. A középmezőnyt erősítik a liberális meggyőződésűek 10,93%-kal, míg 5%-alatt teljesítettek a kereszténydemokrata, a zöld, a regionális, a baloldali populista, a nacionalista és a centrista pártok tagjai. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a legjobb eredményt elért ideológiák képviselői vannak a legnagyobb arányban a vizsgált országok parlamentjében. Könnyű belátni, hogy a nagyobb létszámú csoportoktól várhatóan több válaszelevél érkezik.

4.3 Nem az internet penetráció nagyságától függ a válaszok gyakorisága

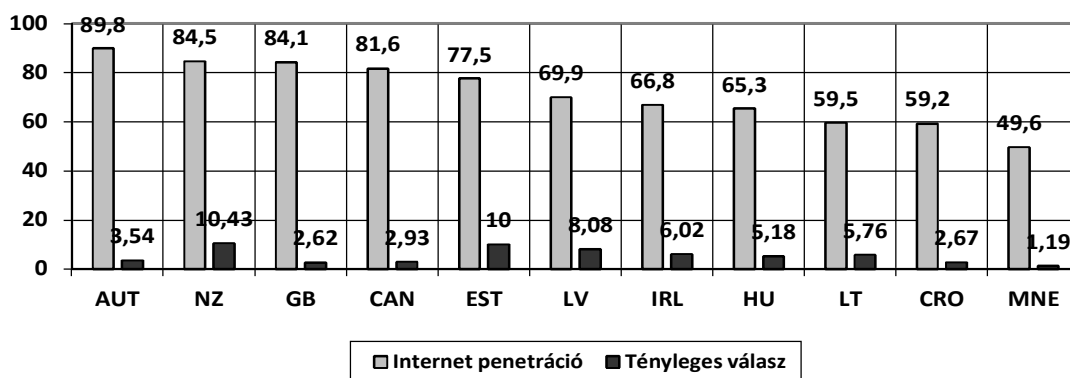
Egy XXI. századi politikussal szemben szinte mér elvárás, hogy elérhető legyen az interneten is. Abból a feltevésből indultam ki, hogy azokban az országokban, ahol viszonylag

¹⁴ A tényleges válaszokat, az automata emaileket, a későbbi részletes választ ígérő elektronikus leveleket, továbbá a kutatócsoport postai levelezőcímét kérő emaileket is beleszámoltam, ugyanis a tényleges válaszok – amelyekben a feltett kérdésekre konkrét válasz érkezett – száma annyira kevés, hogy nincs értelme azokkal az eredményekkel számolni ebben az esetben. A későn érkezett levelekkel ezúttal sem foglalkoztam.

magas az internet penetráció (60% feletti), onnan több válaszlevél érkezik majd a virtuális megkeresésre.

Észak-Amerikában 78,6%, Óceánia és Ausztrália területén 67,6%, míg Európában 63,2%-os az internet penetráció a lakosság körében, ezzel pedig ez a három térség a világ leginkább internethez kötött része. A diagramon a vizsgált országok internet penetrációját és az onnan érkező válaszokat jelöltem. Horvátország, Litvánia és Montenegró kivételével a vizsgált országok a top ötven tagjai, de a rendszeres internethasználat sehol sem idegen.

1. ábra: Az egyes országok internet penetrációja és a válaszok százalékban megadva



Az internet penetrációt mutató oszlopok forrása: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

A grafikon csökkenő internet penetrációs sorrendben tartalmazza a vizsgált országokat. A felállított hipotézis szerint, az internet penetrációs arányt mutató oszlopokkal egyenesen arányosan kellene viselkednie a tényleges válaszokat szemléltető oszlopoknak. Az eredmények azonban elég kaotikusnak mondhatók.

A különösen magas (80% feletti) eredménnyel rendelkező országok képviselőitől vártam a legtöbb választ. Ausztráliában, ahol a vizsgált országok közül a legnagyobb az internet penetráció (89,8%), mindössze 3,54%-os a válaszolási hajlandóság. Nincs ez másként a szintén magas rátával (81,6%) rendelkező Kanada esetében sem, ahol a politikusok 2,93%-a reagált az elektronikus megkeresésre. Továbbá Nagy-Britannia sem szerepelt jól, olyannyira nem, hogy a magas internet penetrációja (84,1%) ellenére az angol képviselőktől érkezett a második legkevesebb reakció, mindössze 2,62%. A sort csupán Új-Zéland bontja meg, ahol a 84,5%-os internet penetráció mellett 10,43%-os válaszolási hajlandóság született – amely

egyben a válaszolás szempontjából legaktívabb parlamentet is jelenti – kivételt képezve ezzel az észak-atlanti és Óceánia térségét lefedő országok politikusainak magatartása között.

A 60% feletti internet penetráció is magasnak számít, ide Észtország (77,5%), Lettország (69,9%), Írország (66,8%) és Magyarország (65,3%) tartozik. Ezek az országok pozitívabb eredményt produkáltak, mint az internethasználat szempontjából fejlettebb társaik. Észtország 10%-os, Lettország 8,08%-os, Írország 6,02%-os válaszolási hajlandóságot produkált. A magyarországi képviselők a csoport végére csúszva 5,18%-os gyakorisággal ragadtak billentyűzetet. Ezzel a magatartással pedig Litvánia – ahol az internet penetráció 59,5%-os – megelőzte a Magyar Országgyűlés képviselőit. A litvánok 5,76-os rendszerességgel válaszoltak. A vizsgált országok közül Horvátországban (59,2%) és Montenegróban (49,6%) a legalacsonyabb az internet penetráció. A horvátok mégis jobb eredményt produkáltak, 2,67%-ot – igaz, mindössze 0,05%-kal – mint a britek.

Az ismertett adatokból és a grafikon összeállításából egyértelműen kiderül, az egyes országok internet penetrációjának nagysága nem egyenesen arányos az onnan érkező válaszok számával. Az észak-atlanti, valamint az óceániai és ausztrál térségben egyáltalán nem igazolódott a feltételezésem, míg a közép-kelet-európai régióba tartozó országok közül néhány – Észtország, Lettország és Litvánia, vagyis a balti államok – igazolta elgondolásomat.

Érdekes adalék, hogy a leginkább magas internet penetrációval rendelkező országok esetében – Ausztrália, Új-Zéland, Nagy-Britannia és Kanada – talákoztunk automata által generált üzenettel, automatikus válasz beállítással. Mindez azt irányozza elő, hogy ezekben az országokban tudatosabban használják a számítástechnika által biztosított lehetőségeket az internetezők, köztük a politikusok is.

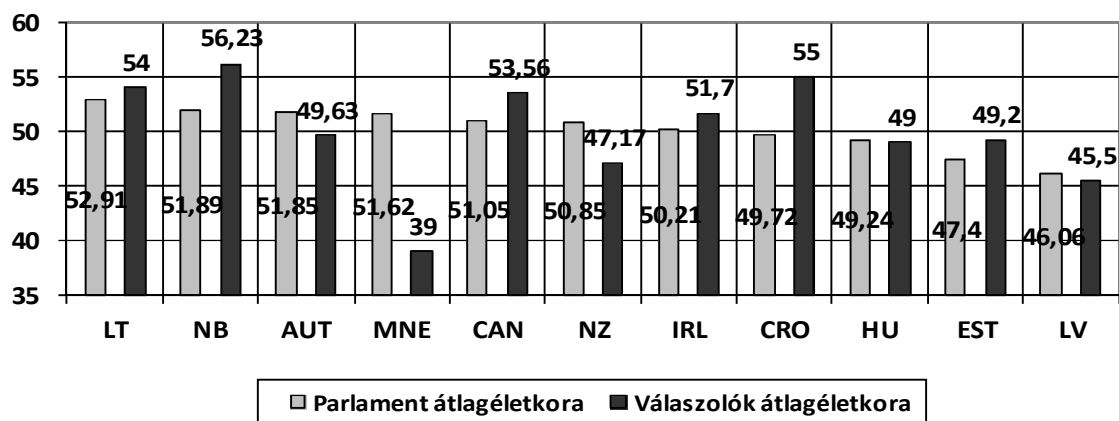
4.4 Az idősebb generációk idegenkednek az emailtől

A kutatástól azt vártam, hogy főként a fiatalabb generációk politikusai válaszolnak majd, vagyis számukat és arányukat tekintve is több emailt fognak küldeni, mint idősebb kollégáik. Ebből kiindulva azt is feltételeztem, hogy az adott parlament átlagéletkoránál a válaszolók átlagéletkora alacsonyabb lesz.

A diagram csökkenő átlagéletkor szerint tartalmazza a vizsgált országokat. A világos szürke árnyalatú oszlopok az egyes parlamentek átlagéletkorát, míg a feketével szedettek az

adott törvényhozásból érkező válaszolók átlagéletkorát mutatják. Látható, hogy a vizsgált államok több mint a felében: Észtország, Horvátország, Írország, Kanada, Litvánia és Nagy-Britannia esetében nem igazolódott a feltételezésem, amely szerint inkább a fiatalok ragadnak billentyűzetet. Ezekben az esetekben a válaszolók átlagéletkora magasabb, mint a parlamenteké: Horvátországban 5,28 év, Nagy-Britanniában 4,34 év, Kanadában 2,51 év, Észtországban 1,8 év, Írországban 1,49 év, míg Litvániában 1,09 év a különbség. Az észak-atlanti régió országaiban olyan eredmény született, amely cáfolta a feltételezésemet.

2. ábra: A parlamentek és a válaszolók átlagéletkora közötti összefüggések



Az átlagosan 51,85 éves ausztrál parlamentből a válaszolók átlagéletkora 49,63 év, míg az új-zélandi 50,85 átlagéletkorral bíró törvényhozásból az emailezők átlagosan 47,17 évesek. Ez az egyetlen olyan térség, ahol maradéktalanul igazolódott a hipotézisem.

Kelet-Közép-Európa ebből a szempontból is érdekes régióknak bizonyult, itt mindkét esetre akadt példa, még a balti államok sem egységesek ebben a kérdésben: Észtországban és Litvániában a válaszolók az idősebbek, míg Lettországból a parlament tagjai a korosabbak. A balkáni területekről a horvát képviselők cáfolták, míg a montenegrói eredmények alátámasztották a feltételezésemet. Habár Montenegróból csupán egy politikustól kaptunk választ, így átlagról, átlagéletkorról ebben az esetben nem beszélhetünk.

A vizsgált parlamentek közül az átlagéletkort tekintve a Magyar Országgyűlés 49,24 évével a második legfiatalabb törvényhozás. Lassan kikerül belőle azoknak a politikusoknak a

generációja, akiknek számítógépes írástudása alacsony. Az internetszkeptikus képviselők egyre kisebb aránya pedig arra engedett következtetni, hogy Kumin Ferenc 2003-ban végzett hasonló felméréséhez képest – amelynek során emailben kereste meg az akkori parlament tagjait – a végeredmény magasabb lesz. A nyolc évvel ezelőtt végzett kutatás 15% körüli válaszolási hajlandóságot eredményezett. Kumin magyar kutatóként kereste fel elektronikus levél formájában az akkori országgyűlés képviselőit, ezért az általunk, 2012-ben folytatott felmérés végeredménye (5,18%) nem vethető össze az általa mért válaszolási hajlandósággal. Ugyanakkor a nemzetközi kutatást megelőző pilot felmérésből nyert adatok igen. Mindezt a következő fejezetben tárgyalom.

4.5 A bulvár jobban szóra bírja a magyar képviselőket

Az Interaktivitás-kutatás 2011 nevet viselő empirikus kutatás során emailben kerestük meg a Magyar Országgyűlés képviselőit. Tulajdonképpen ez a felmérés jelentette a nemzetközi színtérre való kilépés előtt a pilot kutatást, amelynek eredményeiből tanulmány is született (Merkovity et al., 2012).

A felmérés kezdetén 384 képviselő foglalt helyet a parlamentben,¹⁵ nekik küldtünk elektronikus levelet hivatalos, a parlament.hu-n fellelhető email címükre. A kérdés pedig a képviselők kedvenc tévéműsorára irányult. Úgy gondoltuk, érdeklődésünk kellően depolitizált, kicsit bulváros színezetű, ugyanakkor nem túl személyes, továbbá hangsúlyoztuk, hogy kutatóként kerestük meg őket, és nem a válasz tartalma fontos számunkra, hanem a válaszolási hajlandóság vizsgálata, vagyis annyi, hogy válaszolnak-e a megkeresésünkre. A reakciókat egy hétig fogadtuk.

A 384 kiküldött levélre 106 válasz érkezett, ami 27,6%-os válaszolási hajlandóságot jelent. A magyar parlament képviselőinek kevesebb mint egyharmada reagált elektronikus megkeresésünkre, amely elmaradt a várakozásaitól. Ugyanakkor a nemzetközi eredményeket tekintve, igencsak jól szerepelt a Magyar Országgyűlés, habár nem szabad megfeledkezni arról, hogy a pilot kutatás során alkalmazott kérdés eltért a nemzetközi felmérésben használttól, illetve arról sem, hogy ebben az esetben magyar kutatóként mutatkoztunk be, ez pedig pozitív irányba befolyásolhatta a válaszolási hajlandóságot. Amikor Magyarországon megismételtük (körülbelül fél év elteltével) az emailben való

¹⁵ Arnóth Sándor és Balsai István helyére még nem választottak új képviselőt, amikor elkezdték a kutatást.

érdeklődést, immár a nemzetközi kutatásban használt dohányzás-kérdéssel, jóval kevesebben reagáltak a politikusok közül, mindössze 5,18%-os válaszolási hajlandóságot születt.

Érdekes azonban tovább bontani a 27,6%-os eredményt, hogy árnyaltabb képet kaphassunk. A frakciónkénti vizsgálat során a következőket tapasztaltuk: a 261 fős Fidesz-KDNP koalíció összesen 49 válaszlevelet küldött, ami 18,7%-os válaszolási hajlandóságot mutatott. Ha külön vizsgáltuk a két frakciót, akkor a 224 politikusból álló Fidesz 40 levele 17,86%-ot, míg a 37 képviselőt tömörítő KDNP 9 emailje 24,32%-ot jelentett (Merkovity et al., 2012: 79). A frakciós százalékok elmaradtak az összesített végeredménytől, ebből látszik, hogy a kormánypárti képviselők magatartása igencsak negatív irányba befolyásolta a Magyar Országgyűlés által generált 27,6%-os válaszolási hajlandóságot.

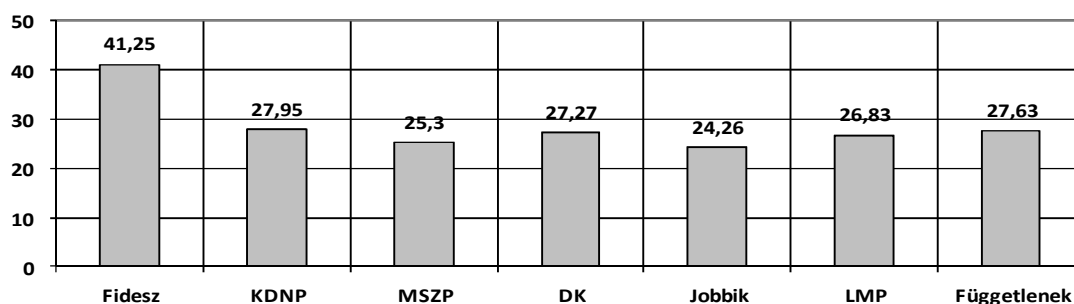
A jóval kisebb, 48 tagú MSZP-ből 21 válasz érkezett, amely 43,75%-os teljesítményt mutatott. Külön vizsgáltuk a Demokratikus Koalíció¹⁶ 10 tagját, akik közül négyen reagáltak elektronikus megkeresésünkre, így a DK válaszolási hajlandósága 40% lett. A Jobbik 46 képviselőjéből 24-en ragadtak billentyűzetet, ez pedig 52,17%-os végeredményt hozott. A 15 fős LMP-ből heten válaszoltak, ami 46,67%-os aktivitást mutatott, míg a 4 független képviselő közül egy választ kaptunk, ami ebben az esetben 25%-ot jelentett (Merkovity et al., 2012: 79–80). A kapott eredményekből világosan kiderült, az ellenzéki pártok tagjainak aktivitása nagyobb volt – majdnem a duplája – mint kormánypárti képviselő társaiké. Azaz, az ellenzék tagjai pozitív irányba befolyásolták az összesített végeredményt. Ennek az lehet a magyarázata, hogy hatalmon lévő társaikkal szemben ők inkább rákényszerültek a választókkal való intenzívebb kapcsolattartásra a következő választásokon elérni kívánt siker érdekében.

Mielőtt azonban passzivitás vádjá érné a kormánypárti politikusokat, fontos megjegyezni, hogy a Fidesz frakciója jóval nagyobb, mint a többi parlamenti csoport. Minél több tagú az adott frakció, annál kevesebb százalékot jelent egy-egy válaszlevele. A Fidesz (224 fő) esetében egy válaszlevél kevesebb mint 0,5%-ot ér, az MSZP-nél (48 fő) egy válasz már 2,1%-ot jelent. A Jobbiknál (46 fő) 2,2%-ot, a KDNP-nél (37 fő) 2,7%-ot, az LMP esetében (15 fő) 6,6%-ot, míg a DK-nál (10 fő) már 10%-ot, a függetlenek (4 fő) esetében pedig ez az arány 25%-ot jelent egy válaszlevél esetén. Ahhoz tehát, hogy a Fidesz ugyanolyan jól szerepeljen, több választ kell küldenie, mint a kisebb parlamenti csoportoknak.

¹⁶ A Magyar Országgyűlés honlapján a Demokratikus Koalíció tagjait a függetlenek között találjuk, de „kvázi” koalícióként kezeltük őket.

A korábbi állításom, amely szerint a kormánypártok lefelé, míg az ellenzékiek felfelé befolyásolták az egész parlamentre vonatkozó 27,6%-os válaszolási hajlandóságot, azzal is alátámasztható, ha az interakció alakulását egy-egy párt nélkül vizsgáljuk meg. A számítási módszer a következő: a teljes parlament létszámából kivonjuk az adott frakció létszámát. Az összes válaszból az adott párt által küldött reakciók számát, majd a két adatból százalékos értéket számolunk. Ezzel a számítási módszerrel végképp kiküszöbölhető a kormánypárt kétharmada által okozott túlsúlyt, még pontosabb képet kapva a válaszolási hajlandóságról, amelyet az alábbi grafikon szemléltet.

3. ábra: Válaszolási hajlandóság aránya százalékban egy-egy párt nélkül



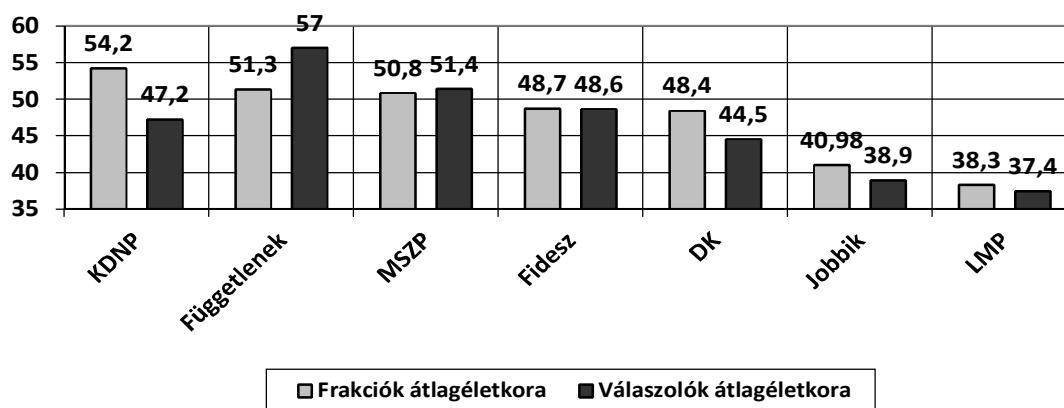
Forrás: Merkovity et al., 2012: 81.

A Fidesz eredménye már első ránézésre is eltér a többi frakcióétól. Egy Fidesz nélküli parlamentben, ahol 160 képviselő foglalna helyet, a 66 válaszlevél 41,25% válaszolási hajlandóságot jelentene. Ez az arány majdnem a duplája lenne a 27,6%-os végeredménynek, így egyértelmű, hogy a Fidesz magatartása negatív befolyásoló tényező volt. Amikor a többi frakció nélkül vizsgáltuk meg, hogyan alakulna a válaszolási hajlandóság, azt kaptuk, hogy a százalékok a 24-28% közötti tartományban mozognának, mint az egész országgyűlés által produkált végeredmény, így elmondható, hogy a többi párt magatartása, erősítette az elért eredményt (Merkovity et al., 2012: 81).

Utolsóként átlagéletkor szerint mutatom be a pilot kutatás eredményeit, valamint összehasonlítom azokat a Kumin-féle 15%-os eredménnyel.

Látható, hogy a frakciókon belüli értékek közel esnek egymáshoz, ugyanakkor a legtöbb esetben – kivéve az MSZP-t – az emailezők átlagéletkora fiatalabb volt, mint a teljes frakció tagjainak átlagos életkora. Mivel a függetlenektől egyetlen válasz érkezett, átlagéletkorról ebben az esetben nincs értelme beszélni, de ebben az esetben jelentősen idősebb volt a válaszoló, mint a négy független képviselő átlagosan. Az eredmények alátámasztják azt a kiinduló gondolatot, amelynek lényege, hogy a fiatalabb generációk kevésbé érzik idegennek az interneten történő kommunikációt, beleértve a politikus és a választópolgár közötti párbeszédet is. A kutatás nemzetközi vonatkozásában is a fent említett tendenciát erősítették a magyarok: a Magyar Országgyűlés átlagosan 49,24 éves, míg a válaszolók átlagéletkora 49 volt.

4. ábra: A parlamentek és a válaszolók átlagéletkora közötti összefüggések

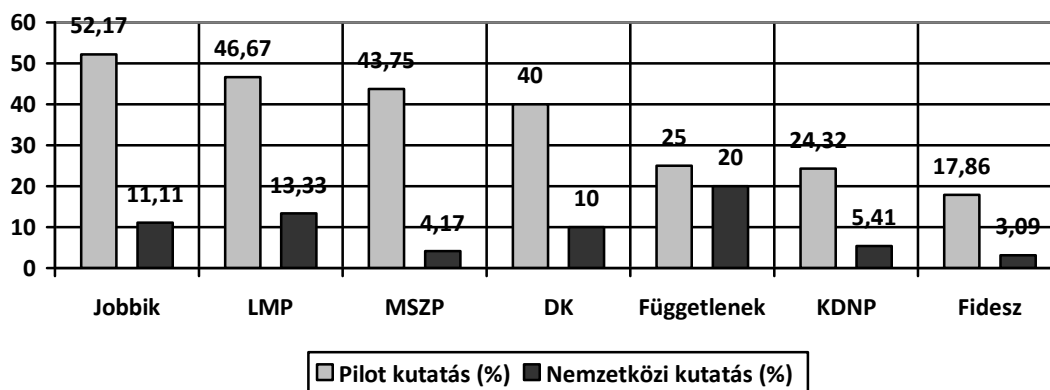


Forrás: Merkovity et al., 2012: 82

Tanulságos összevetni a pilot kutatás és a nemzetközi felmérés alkalmával kapott magyar eredményeket. Így kiderülhet, tényleg számít-e, ha hazai kutatóként keressük fel a politikusokat. Mindezt a következő diagram szemlélteti.

5. ábra: Magyar eredmények a pilot kutatás és a nemzetközi felmérések alkalmával¹⁷

¹⁷ A felmérések alatt a Magyar Országgyűlés létszáma változott: a pilot kutatás alatt 384 képviselő foglalt helyet a parlamentben, míg a nemzetközi vizsgálat során az összes helyet (386) betöltötték. A pilot kutatás alatt a Fidesznek 224-tagja volt (Arnóth Sándor és Balsai István helyére még nem választottak új képviselőt, amikor elkezdtük a kutatást.), a Jobbik 46 képviselőt tömörített. A függetlenek csoportja pedig 4 politikusból állt. A nemzetközi kutatás kezdetekor a Fidesz teljes létszámmal, 226 fővel volt jelen a Magyar Országgyűlésben. A



Az összevetésből első pillantásra az látszik, hogy a pilot kutatás alkalmával tapasztalat válaszolási hajlandóság igencsak visszaesett a nemzetközi felmérés során. Minden frakció – kivétel a függetlenek, onnan ugyanúgy egyetlen levelet kaptunk, de időközben négyről ötre bővült a létszámuk, így a százalékos eredményük nekik is romlott – rosszabbul teljesített. A Jobbik és az LMP mindkét alkalommal maga mögé utasította a többi frakciót. A nemzetközi felmérés során az LMP-től kaptuk a legtöbb válaszlevelet. Az MSZP képviselői első alkalommal majdnem 11-szer jobban teljesítettek, mint másodszor. A Fidesz pedig mindkétszer utolsó lett.

Végezetül megállapíthatjuk, ha a magyar képviselőket magyar kutatóként emailben keressük meg – mint tettük ezt a pilot felmérés során – érdemes összevetni Kumin Ferenc által 2003-ban mért 15% körüli eredménnyel, és megnézni, hogyan módosult mindez 2011-re. A Magyar Országgyűlés tagjai 27,6%-os eredményt produkáltak, ez valamivel több, mint 1,5%-kal való növekedést jelent évente, amely magyarázható az internet penetráció növekedésével hazánkban, vagyis a világháló egyre hétköznapibbá válásával.

5 Következtetések: euro-atlanti különbségek

Mivel három kontinens, tizenegy országának parlamentje képezte a kutatás alanyát, óvatosan kel eljárni a végső tanulságok levonásakor, hiszen az egyes államok között lévő különbségek helytelen kezelése könnyen rossz irányba terelheti a kutatót. Arra a kérdésre,

Jobbikból kivált Edrésik Zsolt, aki immár független képviselőként tagja a parlamentnek, így a Jobbik 45 tagú, a függetlenek pedig ötven vannak. A többi frakció esetében változás nem történt.

hogy kevésnek számít-e a 4,43%-os átlagolt végeredmény, a nyilvánvaló válasz, igen.¹⁸ Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy a vizsgált államok egy része – Új-Zéland (10,43), Észtország (10%), Lettország (8,08%), Írország (6,02%), Litvánia (5,76%) és Magyarország (5,18%) teljesítményükkel felülmúlták az összesített válaszolási hajlandóságot, felfelé húzva a 4,43%-os, tizenegy ország produkálta végeredményt. Másrészt pedig, jóval pozitívabb képet kaphattunk volna, ha nemcsak a tényleges válaszokat, hanem az ígéretet tartalmazó leveleket és a postai levelezőcímet késő emaileket is a válaszok közé számolom, nem teszek különbséget közöttük.

Amiért mégis csak a tényleges – a feltett kérdésre konkrétan válaszoló, vagy a választ megtagadó – leveleket vettem alapul, annak több oka van. Biztos vagyok abban, ha egy választópolgár keresi fel elektronikus formában a választott politikust, csak azzal a válaszlevéllel lesz elégedett, amely a konkrét problémamegoldást tartalmazza. Ha ígéretet kap, hogy egy későbbi időpontban válaszolják meg az emailjét, vagy postai levelezőcímet kérnek tőle, már kevésbé fogja azt érezni, van értelme interneten felkeresni a korábban bizalmával és szavazatával támogatott képviselőt. Továbbá az ígéretet tartalmazó levelek után alig érkezett beígért tényleges válasz a kutatásunk során.

Számokban mindez a következőképpen néz ki: Ausztráliából a 23 ígéretet három válasz követette, a 8 ír ígéretből pedig egyet sem váltottak válaszra, míg a 9 kanadából mindössze egyet teljesítettek a képviselők. Nagy-Britanniából – ahonnan a legtöbb ígéret érkezett – 214 levél után, mindössze nyolc politikus tartotta a szavát. Az új-zélandi 12 ígéretből ötöt teljesítettek. A többi államból ígéretet tartalmazó levelet nem kaptunk, így kijelenthető, hogy ez a jelenség csak az észak-atlanti és az ausztrál, illetve az új-zélandi területeken figyelhető meg. Ha összességében nézzük az ígéreteket és azok teljesítését, a következő eredményt kapjuk: a 266 ígéretből mindössze 17-et tartottak be, ami 6,39%-os teljesítést jelent. A 17 levél természetesen alkotója a 4,43%-os válaszolási hajlandóságnak, de mivel az ígérek ilyen csekély mértékben valósultak meg, a be nem tartott ígéreteket tartalmazó leveleket nem számoltam a tényleges válaszok közé. Itt jegyzem meg, a kutatás során használt email címek a mai napig élnek, de az ígérek és a válaszok aránya a határidő lejárta után sem javult.

Dolgozatomban arra kerestem a választ, megfigyelhető-e törésvonal a különböző térségek, államok politikusai között az email használat tekintetében. Befolyásolja-e a

¹⁸ Főleg akkor, ha a pilot kutatás eredményéből indulunk ki, amely 27,6%-os végeredményt produkált Magyarországon.

válaszolási hajlandóságot (1) a vizsgált ország politikai kultúrája, (2) az adott állam telekommunikációs fejlettsége – jelen esetben – internet penetrációja, továbbá (3) a parlament átlagéletkora.

Napjainkban egyre inkább dinamikusabbá válik a világhálón történő kommunikáció. Freelon (2010) szerint az internet alapú demokratikus térben egyre inkább összekapcsolódik a politika és az egyén, így egyáltalán nem számít kirívó esetnek, ha a választópolgár az interneten – akár emailben – keresi fel a képviselőt, és ezen a csatornán alakul ki közöttük párbeszéd. A vizsgált országok politikusainak email használatát figyelve az eredmények tükrében egyfajta euro-atlanti törésvonalról beszélhetünk. A kapott értékekből kiderül, (1) az észak-atlanti országok, a nyugati, liberális alapelveken nyugvó, demokratikus, parlamentáris rendszerek (Írország: 6,02%, Kanada: 2,93% és Nagy-Britannia: 2,62%) válaszolási hajlandósága alacsony. Ezekben az országokban a legtöbb a későn érkezett levelek aránya. Továbbá Ausztrália, Kanada és Nagy-Britannia esetében kértek a képviselők postai levelező címet, arra ígervén a választ. Ezzel a többi állam politikusai nem éltek.

Kelet-Közép-Európa bizonyult a legszínesebb térségnek, a vizsgált, volt szocialista országok közül, a balti államok politikusai küldték a legtöbb válasz emailt: Észtország: 10%, Lettország: 8,08% és Litvánia: 5,76%. A térségben a szocialista rendszer összeomlása után egyre nagyobb hangsúlyt kap a kétoldali politikai párbeszéd, erősödik a közösségi kommunikáció, állítja Szabó Gabriella és Kiss Balázs (2012). Magyarország 5,18%-os eredményével a régió sereghajtójaként végzett. A balkáni térségben a legalacsonyabbak a számok: Horvátország 2,67%-ot, míg Montenegró 1,25%-ot teljesített. További összefüggés, hogy a két térségben a határidőn túli levelek aránya jóval alacsonyabb volt, mint nyugati társaik esetében, illetve ígérettel csak horvátországi politikus élt.

Földrajzi elhelyezkedésük miatt külön kategóriaként vizsgáltam Ausztráliát és Új-Zélandot. A régióra szintén jellemző volt az észak-atlanti országok esetében megfigyelt jelenség, amely szerint jelentős volt a késve érkező válaszok száma, az ígéretek pedig túlszárnyalták a tényleges válaszokat: Ausztráliából 3,54% válaszlevél, és 10,17% ígéretet tartalmazó email jött. Új-Zélandról 10,43% tényleges válasz, és ugyanennyi ígéret érkezett.

Az internet specifikus kommunikációs eszköz, írja Oblak (2005), amelyet a vizsgált országokban már mindenki könnyen elérhet. A tanulmányozott régiók államaiban három kivétellel – Litvánia, Horvátország és Montenegró – mindenütt 60% feletti az internet penetráció, ami magas értéknek mondható, vagyis sehol sem idegen az internet használat. Az internet penetrációs arányokat azonban nem követték az egyes országokból érkező reakciók

(2). Nem igazolódtott a feltételezésem, amely szerint minél nagyobb az adott állam internet penetrációja, annál több válasz érkezni onnan.

Az életkor szerinti rangsor és a válaszok aránya szorosabb összefüggést mutatott (3): az egyik legidősebb parlamenttől, a britektől (51,89) csekély arányú válasz (2,62%) érkezett, a szintén idős ausztrál törvényhozás (51,85) is mindössze 3,54%-ot produkált. A fiatalabb képviselőkől álló országgyűlések, mint az észt (47,40) vagy a lett (46,06) 10%-os és 8,08%-os gyakorisággal válaszoltak. A politikusok üzenetekkel kívánják megfogni a potenciális szavazókat (Blumler és Coleman, 2010), ehhez biztosít kiváló – mondhatjuk, XXI. századi – közeget az internet. A képviselőknek folyamatosan láthatónak kell lenniük ahhoz, hogy sikeresek és népszerűek legyen. Ám nem mindenki használja ugyanolyan intenzitással az új információs és kommunikációs eszközöket. Mindez adódhat az életkorból, de akár személyes preferenciákból is.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a kapott eredmények mögött különböző mértékben elfoglalt politikusok húzódnak. Joggal feltételezhető, minél elfoglaltabb egy képviselő, annál kevésbé valószínű, hogy reagál az emailes megkeresésekre. Ezzel magyarázható, hogy a vizsgált országok miniszterelnökei, miniszterei jellemzően nem küldtek válaszlevelet. Kivételt képez ez alól Ausztrália és Új-Zéland.

Végezetül, a kutatás során vizsgált országok parlamentjének nagysága igencsak eltért egymástól (a legnagyobb, a brit parlament 650 tagú, míg a legkisebb a montenegrói törvényhozás 80 fős). Így az onnan érkező levelek nem egyforma súllyal bírnak. Minél nagyobb ugyanis az adott országgyűlés, annál kevesebb a százalékos értéke egy-egy reakciónak. Ezzel is magyarázható, hogy általánosságban a nagyobb létszámú parlamentek rosszabbul szerepeltek a vizsgálat során. Pozitív kivételt képez ez alól Magyarország, ahol viszonylag magas válaszolási hajlandóság (5,18%) született a népes parlamenti létszám (386) ellenére, míg Horvátország (151) és Montenegró (80) annak ellenére teljesített gyengén, hogy kis létszámú törvényhozással rendelkeznek.

A modern társadalmakban kritikus fontosságú a nyilvános szféra, az állampolgároknak sokkal nagyobb a kontrollja a politika felett is (Gerhards és Schäfer, 2010). Úgy tűnik (a 4,43%-os válaszolási hajlandóság alapján), hogy a hatalmon lévő politikusok a web 2.0 évszázadában is inkább a hagyományos kapcsolattartási formákat preferálják. Kutatásunk alapján az egyirányú kommunikációt erősítő eszköznek tűnik az email. Ahogy az eredmények mutatják kétirányú kapcsolattartásra a politikusok ritkán használják, viszont nem tekinthetünk

el az email szimbolikus jelentőségétől: a „*képviselő bármikor és mindig elérhető*” érzet erősítéséről.

A kutatás alapján olyan kép rajzolódik ki, hogy a képviselők az egyirányú, nem pedig a két- vagy többirányú kommunikáció hívei, mert a párbeszéd kialakulásának lehetősége akár a politikus által nem kívánt irányt is vehet. Ennek a hipotézisnek további alátámasztásához, vagy éppen megcáfolásához érdemes lenne megvizsgálni, hányan, milyen rendszerességgel és mire használnak Facebookot, vagy Twitteret a megválasztott képviselők közül.

6 Felhasznált irodalom

Alku, Aleksz. 2011. Producing Interactivity. Does Media Convergence Promote Interactivity and Audience Participation?

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33166/Alku_GRADU_v3.0_110403.pdf?sequence=3 (utolsó letöltés: 2012. október 13.)

Balogh Csaba. 2011. A politikai közösségiweb-használata Magyarországon. *Médiakutató*, nyár. 29–38.

Bayer József. 2000. *A politikatudomány alapjai*. Budapest: Napvilág Kiadó, 80–83, 179–201.

Bennett, W. Lance. 2012. The Personalization of Politics : Political Identity, Social Media, and Changing Patterns of Participation In: *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 644: 20. 20–39.

Blumler, Jay G. and Stephen Coleman. 2010. Political Communication in Freefall: The British Case--and Others? In: *The International Journal of Press/Politics*, 15(2), 139–154.

Boulianne, Shelley. 2009. Does Internet Use Affect Engagement? A Meta-Analysis of Research. In: *Political Communication*, 26: 193–211.

Chambers, Simone. 2009. Rhetoric and the Public Sphere. Has Deliberative Democracy Abandoned Mass Democracy? In: *Political Theory*, 37/3. 323–350.

Dryzek, John S. 2002. *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.

- Freelon, Deen G. 2010. Analyzing online political discussion using three models of democratic communication In: *New Media & Society*, 12(7), 1172–1190.
- Gerhards, Jürgen and Mike S. Schäfer. 2010. Is the internet a better public sphere? Comparing old and new media in the USA and Germany In: *New Media & Society*, 12(1), 143–160.
- Hyun, Ki Deuk. 2012. Americanization of Web-Based Political Communication? A Comparative Analysis of Political Blogospheres in the United States, the United Kingdom, and Germany. In: *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 89(3), 387–413.
- Internet World Stats. 2012. *Top 50 Countries with the Highest Internet Penetration Rate*. <http://www.internetworldstats.com/top25.htm> (utolsó letöltés: 2012. október 13.)
- Kiousis, Spiro. 2002. Interactivity. A concept explication. In: *New Media & Society*, 4,3, 355–383.
- Kumin Ferenc. 2003. Az informatika kettős szerepe a Magyar Országgyűlésben. *Köz-Politika*, 2003/7, 16–26.
- K. Gibson, Rachel, Andrea Römmele és Stephen J. Ward (szerk.). 2004. *Electronic Democracy. Mobilisation, Organisation and Participation via new ICTs*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Lipset, Seymour Martin. 1990. *Consensus and Conflict, Essays in Political Sociology*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 163–377.
- Mancini, Paolo. 1999. New Frontiers of Political Professionalism. In: *Political Communication*, 16: 231–245.
- Merkovity Norbert. 2011. Hungarian Party Websites and Parliamentary Elections. In: *Central European Journal of Communication*, Vol. 4, No. 2(7), 209–225.
- Merkovity Norbert, Major Stella és Harkai Ágnes. 2012. A magyar országgyűlési képviselők interaktivitás-kutatása. *Médiakutató*, nyár. 75–87.
- Oblak, Tanja. 2005. The Lack of Interactivity and Hypertextuality in Online Media In: *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, 67(1), 87–106.
- Szabó, Gabriella és Balázs Kiss. 2012. Trends in Political Communication in Hungary : A Postcommunist Experience Twenty Years after the Fall of Dictatorship In: *The International Journal of Press/Politics*, 17(4), 480–496.
- Utz, Sonja. 2009. The (Potential) Benefits of Campaigning via Social Network sites. In: *Journal of Computer-Mediated Communication*. 221–243.